

Hız. Peygamber'in Zifaf Gerçekleşmeden Boşadığı İddia Edilen veya Vefatıyla Boş Kalan Hanımlar

The Wives Of Prophet Muhammad Who Allegedly Divorced Before The Nuptial Or Widowed After His Death

Hakan TEMİR¹

Geliş Tarihi: 01.10.2018 / Düzenleme Tarihi: 30.10.2018 / Kabul Tarihi: 02.11.2018

Özet

İnsanlığa en güzel örnek olan Hz. Peygamber, biri cahiliye döneminde diğerleri ise İslâmî dönemde olmak üzere on bir hür ve iki cariye ile evlenerek örnek aile tablosu bırakmıştır. Müminlerin anneleri olarak bilinen Peygamber eşlerinin onunla birlikte yaşadıkları örnek hayat Müslümanlar tarafından merak edildiğinden ve örnek alınmak istendiğinden tarihçiler tarafından araştırılmıştır. Böylelikle her birisinin hayatı tüm yönleriyle temâşa edilmiştir. Fakat bu arada, Aziz ve Celil olan Allah'ın en sevmediği helal olarak nitelendirilen boşama fiilinin insanlar nazarında hoş karşılanmamasından olsa gerek, Hz. Peygamber'in zifaf gerçekleşmeden boşadığı eşlerden çok fazla bahsedilmemiştir.

Müslümanlar bu konuları çok merak etmemiş veya araştırmamış, art niyetli kimseler ise bu konuları biraz saptırarak ve farklı bir mecraya çekerek Hz. Peygamber'i itibarsızlaştırma cihetine gitmişlerdir. Hâlbuki rivayetlerin muhtelif olduğu bu meselede her iddiayı gelişigüzel değerlendirmek veya kabul etmek doğru değildir. Haklılık payı olan rivayetlerde ise Hz. Peygamber, temelleri atılmaya çalışılan ailede sıkıntılar baş gösterdiğinde nasıl davranılacağını ve sağlam aile birlikteliğinin hangi şekillerde başlayacağını en güzel şekilde bize yansıtmıştır. Her konuda ayakları yere basan ve gerçeklikten uzak olmayan kararlar veren Hz. Peygamber, aldatan veya ümit verip sonrasında hüsrana sevk eden taraf olmaktansa en başta tavrını koymuştur. Dolayısıyla evliliklerin başlangıcında Hz. Peygamber'in örneği dikkate alınması için bu makalede Hz. Peygamber'in henüz zifaf gerçekleşmeden boşadığı iddia edilen eşleri teker teker ve tüm yönleriyle incelenecektir.

Anahtar kelimeler: Hz. Peygamber, Peygamber Eşleri, Boşama, Zifaf

Abstract

The prophet Mohammed who is the most nicest example to the people got married with eleven free women and two female slaves. One of them was in the period of ignorance; others was in the Islam period and so, he left the example of good family portrait. It was investigated by the historiographers as he was wondered by Muslims because the way he lived with his wives and he was wanted to be an example for it. Thus, each wife's life was contacted with the all aspects. But in the meantime, Aziz and Celil, probably the most dislike of adjectives of Allah, which are at the same time halal is considered to be not welcomed against believers, the divorces before the nuptial the prophet did, is not mentioned so much.

Muslims were not curious or did not research about this issue, malicious people have been intending to discredit the prophet by misleading this issue and adding different and wrong meanings. However, it has so sundry rumors about it and admitting or evaluating randomly each claims is not true and reasonable. In the rumors which can be justifiable, prophet showed early troubles in the family attempted to embark on the basis of how to start in what way the treat will and strong family cooperation reflected to us in the most proper way. He made his decisions not far from reality and he was confidential. The prophet referred to show people what is better than cheated or frustrated after giving hopes in the first attitude of his. Thence, at the beginning of the Prophet's marriage to be regarded for easiness in this article, yet the prophet's wives who were professed allegedly divorced before the nuptial will be analyzed one by one

Key Words: Prophet, Prophet's Wives, Divorce, Nuptial

Giriş

Hız. Peygamber'in evliliklerini detaylı bir şekilde izah edebilmek için onun evlendiği veya evlenmek istediği hanımları üç başlık altında toplayabiliriz. Birincisi Hz. Peygamber'in kendileriyle zifafa girdiği ve müteakibinde nikâh akdini bozmadığı hanımlardır. Bunlar on bir hür ve iki cariyeden ibarettir. Fakat onlardan Hz. Hatice ve Zeynep bint Huzeyme, o henüz hayatta iken vefat etmişlerdir. Bu sebeple Hz. Peygamber vefat ettiğinde geride dokuz hür ve iki cariyeyi dul kalmıştır (Kazıcı, 1991: 41). Kur'an-ı Kerim'in mü'minlerin anneleri olarak nitelendirdiği bu hanımların kendilerine has hakları vardır ve Hz. Peygamber'in vefatından sonra mü'minlerin onlarla evlenmeleri haram kılınmıştır. Bu konuda yüce Allah, şöyle buyurmuştur: "Bundan sonra ne Allah'ın peygamberini üzmeniz ve ne de onun eşlerini nikâhlamanız asla caiz değildir. Doğrusu bu, Allah katında büyük şeydir." (el-Ahzab, 53).

¹ Arş. Gör. Ordu Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, İslam Tarihi ve Sanatları Bilim Dalı.
E. posta: h.temir@hotmail.com

İkinci gruptaki hanımlar, Hz. Peygamber'in kendileriyle nikâh akdi kurduğu ve mehirlerini ödemediği kimselerdir. Bunların bir kısmıyla zıfaf odasına girmiş fakat birlikte olmadan boşanmış, bazılarıyla da zıfaf odasına girmeden vefat sebebiyle onlar yolda daha Hz. Peygamber'e ulaşmadan dul kalmışlardır. Bunlar hakkındaki rivayetlerin muhtelif olmasından dolayı sayılarını tam olarak tespit etmek zordur. Dolayısıyla bu makalede sadece güvenilir kaynaklardaki rivayetlerden hareketle tespit edilen isimler üzerinde durulacaktır. Hz. Peygamber'in vefatına yakın dönemlerde gerçekleşen bu evliliklerin siyasî gayeler taşıdığı çok açıktır. Mekke'nin Fethi'yle birlikte Medine'ye elçi göndererek İslâm dinine fevç fevç giren kabileler, Hz. Peygamber ile ünsiyet kurmak ve onunla akraba olmak niyetindeydiler. Böylelikle Kureyş kabilesinin yarımada'daki otoritesine son veren güce yakın olacaktı. Bu sebeple kızlarını Hz. Peygamber'e arz ettiler. Bu evliliklerde en çok dikkat çeken taraf, daha önce hiç alışık olmadığımız bir şekilde kabilelerin ileri gelenlerinin bizzat Hz. Peygamber'e gelerek kızlarını vermek istemeleridir.

Üçüncü gruptaki hanımlar ise Hz. Peygamber'in kendileriyle evlenmeyi düşündüğü, evlilik teklif ettiği veya tam tersi onlardan evlenme teklifi aldığı; fakat onlarla nikâh akdinin gerçekleşmediği kimselerdir. Meselâ o, Mekke'nin Fethi'nden sonra amcası Ebû Tâlib'in kızı Ümmü Hâni'ye evlenme teklifi etti. Ümmü Hâni kendisinin yaşlandığını ve çocuklarının ona rahatsızlık vereceğini bildirmesi üzerin Hz. Peygamber bu evlilikten vazgeçti. O, bir kadınla evlenmek istediğinde kabul cevabını almadığı zaman bir daha onunla evlenmek istemezdi. Dinin izin vermediği evliliklere ise yanaşmazdı. Amcası Abbas'ın kızı Ümmü Habîb, kendisine teklif edildiğinde amcasıyla sütkardeşi olduklarını hatırlatarak nikâhın olamayacağını bildirmesi de bunun en bariz örneğidir.

Bu tasniften sonra konuya başlamadan önce bazı hususlara değinmek faydalı olacaktır. Her toplumda olduğu gibi çok eşli evlilik Arap toplumunda da mevcuttu. Araplarda özellikle varlıklı erkek ve kadınlar birden çok evlilik yapmaktan imtina etmezlerdi. Boşanma ise evlilik gibi normal bir durumdu ve yaygındı. Haklarında biyografik bilgilerine sahip olduğumuz ilk Müslüman hanımların bazılarının bir iki defa evlendikleri ve boşandıkları malumdur. Mesela Hz. Hatice, Hz. Peygamber'den önce iki evlilik yapmıştı. Aynı şekilde Esmâ bint Umeyy, sırasıyla Ca'fer b. Ebû Talib, Ebû Bekir es-Siddîk ve Hz. Ali ile evlilik yapmasıyla bilinir. O günkü toplum bunu normal karşılar ve ayıplama söz konusu olmazdı. Özellikle çok eşli olan bir erkeğin bir hanımını boşaması sosyal krizlere sebebiyet vermezdi. Zıfaf öncesi boşama da yine o toplumun gerçeklerindendi ve bu konuda ayet (Ahzâb, 33/49) inmişti. İlgili ayette zıfaf öncesi boşama olması halinde tarafların hak ve hukuku bildirilmiştir. Bu demek oluyor ki, zıfaf öncesi boşama günümüzdeki gibi anormal bir hal olarak karşılanmamaktadır.

Hz. Peygamber'in nikâhı altına aldığı hanımların bazılarını zıfaf öncesi boşaması normal şartlarda düşünüldüğünde, bu kadınların mağdur olduğu hissiyatını uyandırabilir. Fakat mesele o günün şartlarında değerlendirildiğinde yaşanan hadiseler Hz. Peygamber için de hiç kolay değildir. Evlilik için ödemediği mehir, harcadığı zaman, yeni bir hane kurmak için beslediği ümit ve mutlu olunması gereken zamanda problemle karşılaşması hesaba katıldığında onun çektiği sıkıntılar aşikâr olur. O, aslında en güzel örnek olma yolunda kendisine biçilen vazifeyi yerine getirmekle memurdu. Aslında o, emri ilahiyeye evlendi ve *"Bundan sonra, güzellikleri hoşuna gitse bile başka kadınlarla evlenmek, eşlerini boşayıp başka eşler almak sana helâl değildir."* (Ahzâb, 33/52) uyarısıyla da evlenmeye son verdi.

Hz. Peygamber'in evlenip boşadığı iddia edilen bu kadınlarla rivayetler, diğerlerine çok benzememesi de dikkatlerden kaçmamalıdır. Zira bize ulaşan rivayetlerden öğrendiğimiz kadarıyla bu hanımların çoğu Hz. Peygamber'e teklif edilmiş, o da tanımadan nikâh kıymıştır. Hâlbuki sahâbeye evlenecekleri kadınlara bakmalarını tavsiye eden ve tüm eşlerine baktıktan sonra nikâh kıyan Hz. Peygamber'in bu konuda bilinçli olduğunu biliyoruz. Bakmadan evlenmek aradaki sevgi ve kaynaşmayı engelleyeceğinden o, bu yola tevessül etmemiştir. O halde bu konudaki rivayetleri mutlak doğru kabul etmemek ve şayet bu evlilikler meydana gelmişse bakmadan evlenmenin sonuçlarını göstermek için yapılmış olabileceklerini hatırdan çıkarmamak gerekir. Bu bilgilerden sonra Hz. Peygamber'in boşadığı iddia edilen kadınlar ve boşanma sebeplerini inceleyebiliriz.

1- Kilâbiyye

Aslen Kilâboğullarından olan bu kadının ismi ihtilâfıdır. Kimileri onun Fatıma bint ed-Dahhâk b. Süfyân el-Kilâbî olduğunu söylerken, kimileri de Amre bint Yezid b. Ubeyd b. Ruvas b. Kilâb b. Rebîa b. Âmir (İbn İshak, 2004: 286; İbn Hişâm, 2006: IV, 401; İbn Habîb, s. 96; Mâverdî: IX, 62), başkaları ise onun Âliye bint Zübân b. Amr b. Avf b. Ka'b b. Abd b. Ebû Bekir b. Kilâb (Zehebî, 2006: III, 501; Ebû'l-Fidâ, III, 379) veya Seba bt. Süfyân b. Avf b. Ka'b b. Abd b. Ebu Bekir b. Kilâb olduğunu söylemiştir (İbn Sa'd, 2001: X, 136; Hâkim, 1990: IV, 38). Bu rivayetler arasında Kilâbiyye'nin Fatıma bint Dahhâk olma ihtimali daha kuvvetli görünmektedir (Lâşin, 1987: 10). Fakat Arap örfünün yansıması olarak tarihçilerin sadece mensup olduğu kabileye nispet etmekle yetindiklerinden ismi üzerindeki ihtilâfların çözülmesi zorlaşmaktadır.

Yaygın olan görüşe göre Hz. Peygamber onunla 8/630'da Mart ayında Cî'râne'den dönerken evlendi (İbnü'l-Esir, 1972: XII, 103). Hz. Peygamber eşleriyle birlikte olmadan önce onları ziyaret eder, yüzünü açarak öper, gönüllerini alır ve kendisiyle arasında bir yakınlık kurardı. Kilâbiyye ile evlenince yanına girdiğinde kadın ona *"Senden Allah'a sığınırım"* [Eûzü billah minke] dedi (Nesâî, 5610). Bunun üzerine Hz. Peygamber de *"Sen büyük olana sığındın, ailene git!"* demişti (İbn Sa'd: 2001: X, 137; İbnü'l-Esir, 1991: II, 285). Cî'râne'de başlayan evlilik, aynı yerde son buldu (Belâzurî: 1996, II, 92). Kendisini Hz. Peygamber'den sakınması üzerine onu boşadı. Hz. Peygamber'den boşandıktan sonra kadının akli başından gitti. Ağzına hayvan pıslığı alır ve *"Ben kötü biriyim. Sıkıntılı durumda olan mutsuz bir kadını"* demeye başladı. Fırsat bulduğunda peygamber eşlerinin yanına girmek için izin isteyip *"Ben kötü biriyim!"* derdi. Ortalıkta divane gibi dolaşan Kilâbiyye'nin *"Şüphesiz ki, bana tuzak kuruldu."* dediği de rivayet olunur (İbn Sa'd, 2001: X, 137). Hicrî 60 yılında vefat edene kadar bu şekilde yaşadı (İbn Sa'd, 2001: X, 136).

Çok fazla meşhur olmamakla birlikte kaynaklarda onun boşanma sebebiyle alakalı başka rivayetlere de yer verilir. Bir rivayete göre Hz. Peygamber onu yakalandığı alaca hastalığından dolayı boşadı (İbn Sa'd, 2001: X, 136). Hatta onunla gerdeğe girmişti; ancak hastalanınca ayrıldılar. Diğer rivayette ise Hz. Peygamber'in ayrılmaları hususunda eşlerini muhayyer bıraktığında onun kavmine gittiğinden dolayı boşadığından bahsedilir (İbn Sa'd, 2001: X, 136; Mâverdi: IX, 62; İbnü'l-Esîr, 1972: XII, 103). Fakat son iki rivayetten ziyade birincisi daha yaygın ve mümkün görünmektedir.

H. Peygamber'in Kilâbiyye'yi boşamasında etkili olan unsur onun "Eûzü" ile başlayan cümle kurmasıyla alakalı olmalıdır. İslâm dinine girişte kalbin tasdik etmesi gereken Eûzü formu levh-i mahfuzda yazılı olan anahtardır. O her kapıyı açan ve her belayı def eden reçetedir. Eûzü ile emin olunması gereken bir şey Allah'ın korumasına ve güvencesine ismarlanır. Bir kimse bu sözlerle yakarıştta bulunduğunda görmezden gelinemez. Özellikle tevhid akidesini kalplere salmak için mücadele veren bir tevhid Peygamberinin kendisiyle alakalı bir hususta bu sözün kıymetini unutmaması düşünülemez. Ayrıca unutulmaması gerekir ki Allah'a kovulmuş, lanetlenmiş, tardolunmuş ve azaba düşürülecek şeytanın şerrinden sığınılır. Bu sözün sonundaki kast edilen mana herkes tarafından bilinir.

Tevhid akidesinin anahtarını gelişi güzel kullanan, sözün gittiği yeri hesaplamayan ve akıyla hareket etmeyen bir kadının aile yuvasına vereceği tahribatlar tedavisi mümkün olmayan hastalıklar gibidir. Böyle bir izdivaçtan en hızlı ve en kolay dönüş yolu henüz zıfâ gerçekleşmeden önceki dönemde nikâhı sona erdirmektir. Zaten bu gece için Allah (cc) kolaylıklar sağlayarak tarafların birbirine muhtaç kalmadan; ama bu arada kadının mağdur olmaması için mehrini alarak ayrılmasına fırsat vermiştir.

Son olarak bilinmesi gerekir ki, Hz. Peygamber bir beşer olmasına rağmen onun hak ve vazifeleri normal insanlar gibi değildir. Ona farz ve haram kılınan hususiyetler tahsis edilmiştir. Hz. Peygamber'e böylesine ağır bir yük yüklenince eşlerinin de kendilerine mahsus hak ve hukuku olmuştur. "Ey Peygamber'in hanımları! İçinizden kim apaçık bir çirkinlik yaparsa (günah işlerse), onun cezası iki kat verilir. Bu, Allah'a göre kolaydır." (Ahzâb, 33/30). Ayetinde bildirildiği üzere hataları normal insanlarınki gibi karşılanmaz. Küçük hataları mazur görülebilir, fakat peygamberlik makamına uygun olmayan büyük hatalara müsaade edilemez.

2- Esmâ Bint Nu'mân

H. Peygamber'in cahiliye döneminin son dönemlerinde Kuzey ve Orta Arabistan'ı hükmü altına alan Kinde kabilesinden iki hanımla evlendiği ve ikisini de boşadığı rivayet edilir. Kaynaklarda bildirildiğine göre Hz. Peygamber 9/630'da Rebülevvel/Haziran ayında Kinde kabilesinin batnı olan Benî Cüveyne'den Esmâ bint en-Nu'mân b. Ebü'l-Cevn ile evlendi (İbn Sa'd, 2001: X, 140). İbn Habîb, Hz. Peygamber'in bu kabileden Cüveniyye ile de evlendiğini zikreder ve Cüveniyye ile Esmâ bint Nu'mân'ın farklı kadınlar olduğunu söyler. Fakat anlatılan olay örgüsünden her ikisinin aynı kişiler olduğu anlaşılır. Esmâ'nın kavmi arasında güzelliğiyle meşhur genç bir kadın olduğu bildirilir (İbn Habîb, s. 94).

en-Nu'mân, Müslüman olduktan sonra Medine'ye gelir giderdi. Bir defasında Hz. Peygamber'in yanına geldi ve "Ey Allah'ın Rasûlü! Seni Arapların en güzel dul kadınıyla evlendireyim mi? O, amcasının oğluyla evliydi. Eşi ölünce dul kaldı. Seninle evlenmek ve sana gelmek istiyor." dedi. Hz. Peygamber onunla on iki ukıyye ve bir neş mehir (dört bin dirhem) karşılığında evlenebileceğini ifade etti (Ebû Davud no: 2107). Hz. Peygamber'in bildirdiği mehri kendi kabilelerinin örfüne göre az bulan en-Nu'mân "Ey Allah'ın Rasûlü! Mehirden kısma!" deyince, Hz. Peygamber, "Ben eşlerime bundan fazla mehir vermedim. Kızlarım da bu miktardan fazla mehir almadılar." dedi. en-Nu'mân, Hz. Peygamber'in evliliklerinde sabit tuttuğu ölçüye razı oldu ve "Ey Allah'ın Rasûlü! Eşini sana getirecek birini gönder de onu alıp getirsin." dedi. Hz. Peygamber Ebû Useyd es-Sa'idî'yi gönderdi (İbn Habîb, s. 95).

en-Nu'mân ile Kinde kabilesine giden Ebû Useyd, Esmâ'nın yeni Müslüman olduğunu ve hicap konusunda dikkatli olmadığını fark edince onu uyardı (İbn Hişam, 2006: IV, 401). Ebû Useyd orada üç gün kaldıktan sonra Esmâ'yı bir örtü içinde deveye bindirip Medine'ye getirdi. Onu, Sa'ideoğulları mahallesine yerleştirdi. Mahallenin kadınları yanına varıp "Hoş geldin." dediler. Oradan ayrıldıklarında onun güzelliğini dile getirdiler. Böylece onun gelişi Medine'de yayıldı (İbn Sa'd, 2001: X, 138-139).

H. Peygamber'in yabancı kadınlarla evlenmeye başladığı duyulunca Hz. Âişe, "Rasûlullah (sas) yabancılarla evlenmeye başladıysa bu demektir ki, yakında bizden yüz çevirecektir." diyerek diğer eşleri teyakkuza geçirdi (İbn Habîb, s. 94). Gelini hazırlamak için Sa'ideoğullarının mahallesine giden Hz. Peygamber'in eşleri, o kadını gördüklerinde kıskançlığa kapıldılar ve "Sen bir kraliçesin, şayet istersen Râsulullah (sas)'tan istediğini alırsın. Onun yanında değerli büyük olur. Bunun için de senin yanına girdiğinde ondan Allah'a sığındığını söyle." dediler (İbn Habîb, s. 94). Esmâ'nın zıfâ için hazır olduğu haberi gelince, Hz. Peygamber Ebû Useyd ile birlikte beraber yürüyüp Sa'ideoğullarının mahallesine geldi. Eşinin yanına vardığında eğilip onu öpmek istedi. Yüzündeki örtüyü kaldırıp da elini ona uzatınca Esmâ "Senden Allah'a sığınırım!" dedi. Bunun üzerine Hz. Peygamber "Benden Allah'a sığındın, öyle mi? Haydi ailene geri dön!" dedi (İbn Habîb, s. 94; İbn Sa'd: 2001: X, 140; Buhârî, 4955; İbnü'l-Esîr, 1991: II, 285). Hz. Peygamber odadan dışarı çıktığında kızgınlığı yüzünden okunuyordu. Dışarda bekleyen Ebû Useyd'e "Ey Ebû Useyd! Bu kadına râzikiyye kumaşından iki kat giysi ver ve onu ailesine götür." diye emretti (Rûdânî, 2011: IV, 18). Oradakiler "Ey Allah'ın Rasûlü! Ona hile yapıldı. O, çok genç ve tecrübesizdir." demelerine rağmen Hz. Peygamber verdiği karardan geri dönmedi (Belâzurî, 1996: II, 94).

İbn Hişam, Hz. Peygamber'in bu kadını baras (alacalık) hastalığına sahip olduğundan dolayı boşandığını söyler (İbn Hişam, 2006: IV, 401). Fakat bu çok yaygın bir bilgi değildir. Aynı zamanda hicap (örtü) taktığı ve 'Mü'minlerin Anneleri'nden sayıldığı da rivayet edilmektedir, ancak bazı yerlerde bu reddedilmekte ve Hz. Peygamber'den ayrıldıktan sonra bir başka kişi ile evlendiği bilinmektedir (Watt, 2016: 452). Kaynaklarda zikredildiği üzere onunla el-Muhâcir b. Ebu Ümeyye b. el-Muğîre evlendi. Bunun üzerine Hz. Ömer, Esmâ'yı cezalandırmak istedi. Esmâ "Allah'a yemin olsun ki, bana hicap uygulanmadı ve 'Mü'minlerin Annesi' olarak da çağırılmadım." deyince Hz. Ömer onu cezalandırmaktan vazgeçti (İbn Sa'd: 2001: X, 141; İbn Habîb, s. 95). Esmâ, Muhâcir b. Ümeyye'den sonra Kays b. Mekşûh el-Murâdî ile evlendi. Esmâ, Hz. Peygamber'in evlendiği son kadın olarak gösterilir (İbn Habîb, s. 95).

Yukarıda zikredilen rivayetlerin birçoğunda Esmâ bint Nu'man'ın Eûzü formunu kullanmasından dolayı Hz. Peygamber'in onu boşandığına işaret edilmektedir. Daha önce bahsedildiği üzere bir peygamberin affetmeyeceği bu kelimelerin sarf edilmesi boşama sebebi olabilir. Şayet böyle bir olay gerçekleşmişse bu durumda Hz. Peygamber'in diğer eşlerinin kıskançlıkları mevzu bahis olabilir. Aslında bir kadının kocasını kıskanması normal bir halin yansımasıdır. Lakin çoğunluğu Kureyş kabilesinden olan Peygamber eşleri, en hayırlı kimselerdendi. Hz. Peygamber *“Dünya üzerinde bir binek hayvanına bindirilip götürülen kadınların en hayırlıları Kureyş kadınlarıdır.”* buyurarak Kureyş'ten olan eşlerinin de kıymetini ortaya koymuştur (Belâzurî, 1996: II, 98). Kıskançlığı diğer kadınlara göre daha az olan Kureyşlilerdi. Ensâr kadınları ise daha kıskançtı. Bir defasında Hz. Peygamber'e *“Ensârlı kadınlarla evlenmez misiniz?”* diye sorulduğunda *“Onlar aşırı kıskançtırlar.”* cevabını verdi (Rûdânî, 2011: IV, 18). Eşlerinin kıskançlıklarına şahit olan; onları normal düzeyde gören Hz. Peygamber'in yukarıdaki meseleden dolayı eşlerini uyardığı veya onlara bir müeyyide uyguladığına dair bir rivayetin olmaması, bu durumun garipsenecek düzeyde olmadığını gösterir.

Rivayetlerde geçtiği üzere, kadın dışarıdan etkilenecek Hz. Peygamber'e böyle bir söz söylediye kendi aklıyla olayları iyi muhakeme edemediğini ve Peygamber eşi olmanın ağırlığına henüz kavuşamadığını gösterir.

3- Kuteyle Bint Kays

Hız. Peygamber'in Kinde kabilesinden evlendiği bir diğer kadın, Hız. Ebû Bekir döneminde irtidat edip sonra tekrar dönen Eş'as b. Kays'ın kız kardeşi Kuteyle veya Kayle bint Kays'tır. (İbn Habîb, s. 95). Esmâ bint en-Nu'man, Hız. Peygamber'den Allah'a sığındığını söyleyince Hız. Peygamber çok kızdı ve kızgınlığı yüzünden okunuyordu. Bu sıralarda Medîne'de bulunan Kinde krallarından Eş'as b. Kays *“Ey Allah'ın Rasûlü! Bu seni üzmesin, seni güzellik bakımından bir benzeri daha olmayan biriyle evlendireyim mi?”* diye sorunca Hız. Peygamber onun kim olduğunu sordu. Eş'as, kız kardeşi Kuteyle'den haber verdi. Bunun üzerine Hız. Peygamber *“Onu eş olarak aldım.”* dedi. el-Eş'as, Hadramevt'e gitti. Onu alıp Yemen'den yola çıkınca Hız. Peygamber'in vefat ettiği haberi geldi. Eş'as kız kardeşini memleketine geri götürdü ve kendisi İslâm dininden çıktığı (irtidat ettiği) gibi kız kardeşi de irtidat etti. Kadının irtidat etmesiyle nikâh bozuldu (İbn Sa'd: 2001: X, 142; İbnü'l-Esîr, 1991: II, 285).

Hız. Peygamber ile aralarında nikâh söz konusu olan Kuteyle bint Kays daha sonraları İkrime b. Ebu Cehil ile evlendi. Fakat bu durum Hız. Ebû Bekir'in hoşuna gitmedi. Hız. Ömer ona *“Ey Rasûlullah'ın halifesi! O Rasûlullah'ın hanımlarından değildir. Çünkü Rasûlullah ne onu muhayyer bıraktı; ne de ona hicabı emretti. Kadının kavmiyle beraber irtidat etmesiyle Allah, Rasûlullah'ı (sas) ondan uzak kıldı.”* dedi (İbn Sa'd, 2001: X, 142; İbn Habîb, s. 95). Bunun üzerine Hız. Ebû Bekir herhangi bir ceza vermekten sakındı.

Bu rivayetlerden öyle anlaşılıyor ki, henüz eşiyile zifafa girmeden vefat eden peygamberin nikâhı tamamına ermemiştir. Kadının din değiştirmesi nikâhın son bulacağına delalet ettiğinden evlilik akdi sonlanmıştır. Yani Kuteyle İslâm dininden ayrılmasıyla boş sayılmıştır. Bu durum karşısında İslâm hukukunun kuralları işletilmiştir. Bilinen o ki, İslâm hukukunda karı-kocadan birisi, İslâm dininden çıkarsa, talaksız ayrılık vâki olur. Şayet koca dinden çıkmışsa ve birleşme olmuşsa mehrin tamamı kadının olur. Birleşme henüz gerçekleşmemişse bu sefer de yarısını alır (Yavuz, 2000: 298).

4- Müleyke Bint Ka'b

Hız. Peygamber 8/630'da Ramazan ayında insanların güzelliği hakkında konuştuğu Kinâne kabilesinden Müleyke bint Ka'b el-Leysî ile evlendi. Bu kızın babası Mekke'nin fethinde Halid b. el-Velid tarafından öldürülmüştü. Hız. Âişe, bu kadının yanına girip *“Babanın katiliyle evlenmekten utanmıyor musun?”* deyince kadın Rasûlullah'tan Allah'a sığındı. Bundan dolayı Hız. Peygamber onu boşadı (Askerî, 1994: s. 84). Kadının yakınları Hız. Peygamber'e gelip *“Ey Allah'ın Rasûlü! O daha yaşı küçük biridir. Bunu anlamış da değildir ve kandırılmıştır. Onu nikâhına geri al!”* dediklerinde buna yanaşmadı. Bunun üzerine onlar, Hız. Peygamber'den bu kadının Uzreoğulları'ndan bir akrabasıyla evlenmesi için izin vermesini istediler ve o da izin verdi (İbn Sa'd, 2001: X, 143). ez-Zührî ve arkadaşları Hız. Peygamber'in Kinâneli bir kadınla evlenmesini kabul etmezler (Belâzurî: 1996, II, 97; Watt, 2016: 452).

Zührî gibi önemli tarihçilerin kabul etmediği bu rivayeti ihtiyatla karşılamak gerektiğini düşünürüz. Kaldı ki kadının babasını Hız. Peygamber değil, cihat için vazifelendirilmiş Hâlid b. Velid öldürdüğü söylenmektedir. Hâlid, bu işi hevesinden yapmamıştır. Ayrıca bir kadının babasının müşrik iken öldürülmesi evliliğe mani bir durum değildir. Zira Hız. Sâfiyye'nin babası Huyey b. Ahtâb Hayber Fethi'nde öldürülmesine rağmen o Hız. Peygamberle nikâh kıymıştır. Şayet Müleyke Hız. Peygamber ile evlenmiş ve böyle bir kelam etmişse boşanması kaçınılmazdır. Çünkü Hız. Peygamber kendisinden Allah'a sığınan birisiyle evli kalmazdı.

5- Gıfarlı Kadın

Kaynaklarda ismi açık bir şekilde beyan edilmemekle birlikte Hız. Peygamber'in Beni Gıfar kabilesinden bir kadınla evlendiği bildirilir. Belâzurî bu kadının daha önce adı zikredilen Amre bint Yezîd olduğunu rivayet eder (Belâzurî, 1996: II, 94). Rivayete göre Hız. Peygamber bu kadının mihriyi ödeyerek nikâh kıydı ve onunla zıfâf odasına girdi. Ona elbisesini çıkarmasını ve soyunmasını söyledi. Kadın üzerindeki kıyafetleri çıkarınca vücudunda göğsünün hemen yanında alacalık (abraş/baras) hastalığından iz gördü. Kadının daha önce bildirmedeği bu özrü fark edince *“Elbiseni al ve giyin.”* dedi. Sabah olunca *“Ailenin yanına git”* dedi ve mihriyi tam olarak verdi (İbn İshak, 2004: 286; İbn Kesîr, 1994: V, 497).

Yukarıdaki rivayetleri değerlendirmeden önce İslâm'daki evlilik öncesi tarafların hak ve hukukuna kısaca göz atmakta fayda vardır. İslâm dininde bir erkeğin mahremi olmayan yabancı bir kadının avret yerlerine bakması caiz değildir (Buhari, *Nikâh*, 111; Muslim, *Hacc* 424). Evlenme düşüncesiyle bakmaya ise meşru ölçülerde izin verilmiştir. Bizzat Hız. Peygamber evlenmek isteyen sahâbelere eş adaylarına bakmayı tavsiye etmiştir. Sahâbeden Muğire b. Şu'be evlenmek istediğinde Hız. Peygamber ona: *“Evleneceğin kıza bak! Zira bakman aranızdaki uyum için gereklidir.”* demiştir (Tirmizî, *Nikâh*, 5;

Nesâf, Nikâh, 17). Onun bu konudaki sözleri emir kipinde olsa da ruhsat ifade eder. Taraflar bizzat kendileri halvete mahal vermeyecek bir mekânda bir araya gelerek birbirlerinin el ve yüzlerine bakabilirler. Hatta âlimler bakmada izin almaya gerek olmadığını ifade ederler. Daha fazlasına bakmak istenildiğinde araçlar devreye sokulur. Erkek kendi tarafından bir hanımı yollayarak evlenmek istediği kızın izin verilen yerlerine baktırabilir (Canan, 2005; XV, 526). Bir defasında Hz. Peygamber'in görücü olarak seçtiği Ümmü Süleym'e evleneceği kızın bacaklarına ve ağızına bakmasını tavsiye ettiği bilinmektedir (Hanbel: III, 231).

Taraflar birbirine bakmadığı veya baktırılmadığı zaman evlenilecek kadının mahrem yerlerindeki özü zıfâ gecesi vakî olur. Bu gecede erkeğe ürperti veren iz ve işaretlerden dolayı erkeğin iki seçeneği bulunur. Birinci seçenek özü kabul edip evliliğine devam etmek, diğeri ise henüz işin başında evliliğe son vererek bir ömür boyu pişman olmamaktır. İlk gecenin verdiği şehvet duygusuyla kadına sahip olup, daha sonra vücudundaki izden dolayı kadından tiksinek veya ileride bu meseleyi problem haline dönüştürmektense baştan kalıcı bir çözüm almak aile saadeti için gereklidir.

Bu açıklamadan sonra rivayetleri ele alacak olursak, öncelikle kaynaklardaki isimlerin muhtelif olması ve genel ifadelerin kullanılmasından dolayı rivayetlere ihtiyatlı yaklaşmakta fayda vardır. Oyunun gerçekleşme ihtimali dikkate alındığında ümmetine her konuda örnek olan ve mutlu aile tablosu için insanların başına gelebilecek her hali hayatında tatbik eden Hz. Peygamber'in böyle bir boşama yapmasında hayır aranmalıdır. Özü bulunan kişileri boşama gibi bir hüküm çıkarmaktan ziyade bir ruhsat olabileceği üzerinde yoğunlaşılmalıdır.

6- Leyla Bint Hatîm

Belâzurî ve İbn Kesîr'in bildirdiğine göre Leyla bint Hatîm, Hz. Peygamber'in yanına geldi. Hz. Peygamber, sırtını güneş vermiş oturuyordu. Leyla, eliyle sırtına vurunca Hz. Peygamber "Bu kimdir? Bunu siyah (kurt/yılan) yesin" dedi. Bunun üzerine Leyla "Ben kuşlara yem verenin, rüzgarla yarışanın, Hatîm'in kızımı, Leyla'yım. Benimle evlenmen için kendimi, sana arz etmek üzere geldim." dedi (İbn Habîb, s. 96; Belâzurî, 1996: II, 98). Hz. Peygamber bu teklifi kabul ettiğini söyledi. Leyla kavmine dönünce olanları anlattı. Onlar da "Ne fena iş yaptın! Sen kıskanç bir kadınsın. Rasûlullah ise kendisini başkalarından kıskanan kadınlara sahiptir. Bu yüzden onlar sana beddua ederler. Sen bu işten vazgeç" dediler. Kabilesindekilerin sözlerinden etkilenen kadın Hz. Peygamber'in yanına tekrar gelerek akitten vazgeçip nikâh sözleşmesini iptal etmesini istedi. Hz. Peygamber de kadının istediğini yaptı. Kadın, bir gün Medine'nin bahçelerinden birinde yıkanmakta iken bir kurt/yılan üzerine sıçradı, vücudunun bir kısmını parçaladı ve kadın öldü (İbn Habîb, s. 96; İbn Kesîr, 1994: V, 499; İbnü'l-Esîr, 1991: II, 285).

İslam hukukuna göre kadın kocasından kendisini boşamasını isteyebilir; ancak koca, kadını boşamayı reddetme hakkına sahiptir. Şayet yukarıdaki gibi bir olay gerçekleşmiş ise Hz. Peygamber'in zorlaştıran taraf olmamak ve ümmetine bu konuda görüş genişliği sağlamak adına kendisinden boşanma talep eden kadına izin verdiği anlaşılmaktadır. Lakin olay örgüsü ve kadının başına gelenler efsanevi tarzda olması dikkatlerden kaçmamaktadır.

7- Sebâ

Sebâ veya Senâ bint es-Salt b. Habîb b. Hârîse b. Hilâl b. Harâm b. Simâk b. Avf es-Sülemî'nin Hz. Peygamber ile evlendiği fakat ona yetişemeden vefat ettiği söylenir (İbn Habîb, Belâzurî, 1996: II, 97-98; Taberî, 1407: II, 214). Bu kadın Abdullah b. Hâzîm es-Sülemî'nin halasıdır (İbn Habîb, s. 93). Hakkında çok fazla bilgi bulunmayan Sebâ, Peygamber eşi olmayı hak etmesine rağmen zıfâ odasına giremediğinden mü'minlerin annesi olma payesini elde edemedi.

8- Âliye Bint Zübân

Benî Âmir'den olan Âliye mescide girip çıkarları denetlerdi. Hz. Peygamber'in diğeri eşleri bunu kendisine anlattıklarında "Siz ona haksızlık ediyorsunuz." dedi. Onlar "Bunu sana gösterelim." dediler. Birlikte kadını izlemeye başladılar. Diğeri eşlerinin söylediği gibi kadın mescide gelen erkekleri izlemekteydi. Bunu gören Hz. Peygamber onu boşadı (İbn Habîb, s. 93; Belâzurî, 1996: II, 97-98; Askalânî, Telhîs, III, 140). Kaynaklarda Hz. Peygamber'in onunla zıfâ girip girmedine dair farklı rivayetler bulunmaktadır (Beyhâkî, 1344: VII, 70). İbn Habîb onun Hz. Peygamber ile bir müddet birlikte yaşadığını söyler (İbn Habîb, s. 93). Kadın boşandıktan sonra amcasının oğluyla evlendi ve ondan çocuğu oldu. Âlimler bu evliliğin peygamber eşleriyle evlenmenin henüz haram kılınmadığı dönemde gerçekleştiğini söylerler (Abdürrezzâk, 1403: VII, 489; İbn Rüşd, 1988: III, 359; Askalânî, 1992: XVII, 16; Suyûtî, XLI, 163).

Sonuç

H. Peygamber'in zıfâ gerçekleşmeden boşadığı iddia edilen veya onun vefatıyla boş kalan bu hanımlara dair kaynaklarda birbirine muhalif anlatımlar bulunmaktadır. Bir kaynağın kabul ettiğini diğeri hiç zikretmemektedir. İşin doğrusu bu konu gelişmelerle dolu ve birçok husus aydınlatılmaya muhtaçtır. Biz burada sadece iddiaları zikrederek kısa bir değerlendirme yaptık. Bu anlatımların bazılarının mutlak doğru veya yanlış kabul edilerek kesin hükümler çıkarılması doğru olmaz. Fakat hadis ve İslâm tarihi kaynaklarının ittifakla üzerinde durduğu konulara dikkat etmek gerekir. Onların bazıları İslâm aile hayatına dair örnekler barındırmaktadır. Hatta onlar zıfâ odasında edilen boş, gereksiz ve anlamsız İslâm şiarına aykırı kelimelerden dolayı nikâh akdinin bozulabileceğine işaret etmektedirler.

Yaşanılan hadiseler Müslümanların aile hayatına sirayet ettiği kadar hukuksal sonuçlar da içermektedir. Allah katında cinsel birlikteliğin vuku bulmadığı boşamalarda kadının "iddet" veya 'terabbus' süresini beklemeye riayet etme ihtiyacı yoktur. Nitekim ayet-i kerimede "Ey iman edenler! Mü'min kadınları nikâhlayıp, sonra onlara dokunmadan (cinsel ilişkide bulunmadan) kendilerini boşadığınızda, onlar üzerinde sizin sayacağınız bir iddet hakkınız yoktur. Bu durumda onlara mut'a verin ve kendilerini güzel bir şekilde bırakın." (Ahzâb, 33/49) emri vardır. Her konuda örnek olan Hz. Peygamber, nikâhı altında bulunan kadınlardan zıfâ girmediği hanımları boşandıktan sonra ailelerine göndererek ayetin uygulamasını tatbik ettiği anlaşılmaktadır.

Bu boşamalardan çıkarılacak başka bir hukuksal sonuç daha bulunmaktadır. Bu hanımlar Peygamber eşi sayılmadığı gibi Peygamberin diğer eşlerine denk değillerdir. Çünkü Hz. Peygamber onlarla birlikte olmamış, nikah akitleri bitmiş ve onlara hicap [Hz. Peygamber'in hanımlarının diğer erkeklerle perde arkasından görüşmesi] hükmü uygulanmamıştır. Bu yüzden mü'minlerin anneleri statüsüne dâhil edilmezler (Laşin, 1987: 19). Peygamber eşi olmadıklarından kendilerine uygulanan hükümler farklı olmuştur. Nitekim Hz. Peygamber'in vefatıyla dul kalan eşleriyle başka erkeklerin evlenmeleri yasak olmasına rağmen boşadıkları hanımların daha sonradan başkalarıyla evlenmişlerdir. O halde bir kadının peygamber eşi sayılabilmesi için zıfâfın olmasının ve peygamberin nikah-ı tahtında kalmasının şart olduğu zarureti ortaya çıkmıştır.

Hz. Peygamber'in çok eşle evliliğinden cinsellik arayanların bu rivayetleri de hesaba katmaları gerekmektedir. Zira o, evlendiği hanımların güzelliklerine veya kadınlık taraflarına bakmamış, Allah'ın hükümlerini uygun yaşayıp yaşamamalarına önem vermiştir. Evlendiği bir kadın ilahî çizgiden çıkmasıyla yolunu ondan ayırmıştır. Şayet evliliklerinde şehevi duygu hakim olsaydı, girdiği zıfâf odasından geriye dönmezdi. Aslında o, kendisine emredileni yapmakla vazifeliydi. Onun çok eşliliğinin asıl amacı nefsanî duyguları tatmin etmek değil, İslâm aile modelini bir bütün yaşayarak geride örnek aile tablosu bırakmaktır.

Kaynakça

- Abdürrezzâk, E. B. (1403). el-Musannef, thk. Habibürrahman el-A'zemî. Beyrût: Mektebetü'l-İslâmî.
- Askalânî, İ. H. (1384/1964). Telhîsü'l-Habîr fî Ehâdisü'r-Râfi'l-Kebîr, thk. Seyyid Abdullah Hâşim. Medîne: yy.
- Askalânî, İ. H. (1412/1992). el-İsâbe fî Temyîzi's-Sahâbe, thk. Ali Muhammed el-Becâvî. Beyrût: Dâru'l-Cil.
- Askerî, M. (1414/1994). Ehâdisü Ümmü'l-Mü'minin Âişe. et-Tevhidü linneşr.
- Belâzurî, Ahmed b. Yahya b. Câbir (1417/1996). Ensâbu'l-Eşrâf, thk. Süheylî Zekkâr-Riyad Ziriklî. Beyrut: Dâru'l-Fikr.
- Beyhâkî, H. A. (1344). es-Sünenü'l-Kübrâ ve fî Zeylihi. Mısır: Dâiretü'l-Meârif.
- Canan, İ. (2005). Kütüb-i Sitte Tercüme ve Şerhi. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Ebü'l-Fidâ, İ. (trz). es-Sîretü'n-Nebeviyye, thk. Mustafa Abdulvâhid.
- Hâkim, E. A. (1411/1990). el-Müstedrek 'ale's-Sahîheyn, Beyrût: Dâru'l-Kütübü'l-İlmiyye.
- İbn Habib, M. C. (trz). Kitâbü'l-Muhabber, thk. Elisa Lichtenstadter, Beyrut.
- İbn Hişâm, M. C. A. (2006). es-Sîretü'n-Nebeviyye, çev: Hasan Ege. İstanbul: Kahraman Yayınları.
- İbn İshak, M. (2004). es-Sîretü'n-Nebeviyye, thk. Ahmed Ferîd el-Mezîdî, Beyrût: Dâru'l-İlmiyye
- İbn Kesîr, Ebu'l-Fidâ (1994). el-Bidâye ve'n-Nihâye (Büyük İslam Tarihi), çev: Mehmet Keskin. İstanbul: Çağrı Yayınları.
- İbn Rüşd el-Cedd, A. K. (1408/1988). el-Mükaddemât vel-Mümehhedât, thk. Muhammed el-Hacî, Beyrût: Dâru'l-Garb.
- İbn Sa'd, A. M. (1421/2001). et-Tabakâtü'l-Kübrâ, thk. Alî Muhammed Ömer. Kahire: Mektebetü'l-Hancî.
- İbnü'l-Esir, M. (1991). el-Kâmil fî't-Târih (İslam Tarihi), çev: M. Beşir Eryarsoy. İstanbul: Bahar Yayınları.
- İbnü'l-Esir, M. (1972). Câmiü'l-Usûl fî Ehâdisi'r-Rasûl, thk. Beşir Uyûn, Beyrût: Dâru'l-Fikr
- Kazıcı, Z. (1991). Hz. Muhammed (sas)'in Eşleri ve Aile Hayatı. İstanbul: Çağ Yayınları.
- Kur'an-ı Kerîm.
- LAŞİN, M. Ş. (1987). Ezvâcü'n-Nebi Sallallahu Aleyhi ve Sellem. Riyad: Mektebetü'l-Maârif.
- Mâverdî, E. H. (trz). Kitâbü'l-Hâvî'l-Kebîr. Beyrût: Dâru'l-Fikr.
- Rûdânî, M. (2011). Cem'ul-Fevâid min Câmi'il-Usûl ve Mecma'iz-Zevâid. İstanbul: Ocak Yayınları.
- Suyûtî, C. (911). Câmiü'l-Ehâdis.
- Taberî, M. C. (1407). Târihü't-Taberî. Beyrût: Dâru'l-Kütübü'l-İlmiyye.
- Watt, W. M. (2016). Hz. Muhammed Medine'de. İstanbul: KURAMER Yayınları.
- Yavuz, A. F. (2000). İslâm İlimihali. İstanbul: İstanbul Dağıtım.
- Zehebî, Ş. A. (1427/2006). Siyerü A'lâmü'n-Nübelâ. Kâhire: Dâru'l-Hadis.

Summary

In this investigation, we are going to deal with the women who were alleged divorced before copulation by the Prophet Mohammed solemnized with them. When the Islam history sources and some tradition books are analyzed, it is possible to see alot of examples to make firm this claim. However, when combined such rumors, it arises that they are different from each other and oppose to themselves. Some even seem far from credibility and reality. There are some rumors which has value to be examined. We are going to just touch the women that thought important to deal with thanks to the reliable sources we got. We will go on to study after we say what is the main reason to divorce those women. Whether it was possible to be of such an even and also consider the possibility occurred, we will try to see why there is a limit like that. Of course, these assessments are the statemest which cannot be paying the ulmimate reality and also might mean repeating the previous information. To assume like they are the certain true, judgement is not true to behave so.

Although divorce is an undesirable situation, there must be some exemplary things by the Prophet Mohammed did. It is not an anormal situation that the Prophet have, even every person might divorce and this issue has a place even in the Quran to break up before the nuptial. When these rumors are observed one by one, this kind of lessons can be seen like moral with the all aspects without incorrects. Prophet showed with the all aspects of his family life by making so much marriages and it may have been an example for the divorces, too.

Despite the disagreements in sources, the number of women allegedly divorced by him is just seven. He got divorce from some women with the same reason, but on the other hand some of them was in the different reasons. The most striking reason is that " I am refuge from Allah to you " was the first sentence the women said to the Prophet. It is such a big headlessness to say to he Prophet because it says by the people who nestled themselves to Allah just for defending from the sin and devil. It is a serious responsibility that a prophet cannot welcome and accept. Therefore, we see the Prophet use his right to divorce. The rumor which is divorced from his wife just because of a scar in her body is a reason not heard before so much. The couple who made a promise to each other in sickness and in health to be a couple took a decision on a sudden to divorce, it seems to anormal nowadays marriages. However, it should examine and consider properly that he was a Prophet and the situation of those days and the period.

The matter we have discussed include legal consequences as significant. We have dealt with the matter with its historical dimensions. However, the legal dimension of the study must be brought to light. We hope that one of the academic studies in our country would be well on this matter.
